

Axel Adlersparre 1812–1879

Adlersparre, Sophie,

8 B Br. Adlersparre

National Library
of Sweden

8 B Br. Brint
sv.
enkl
(Bj)
o

AXEL ADLERSPARRE

1812—1879

av S. G. d. Adlersparre

AFTRYCK UR TIDSKRIFT FÖR HEMMET 21:A ÅRG. 4:E HÄFTET.

sv. 07
687

AXEL ADLERSPÄRRE

1812-1878

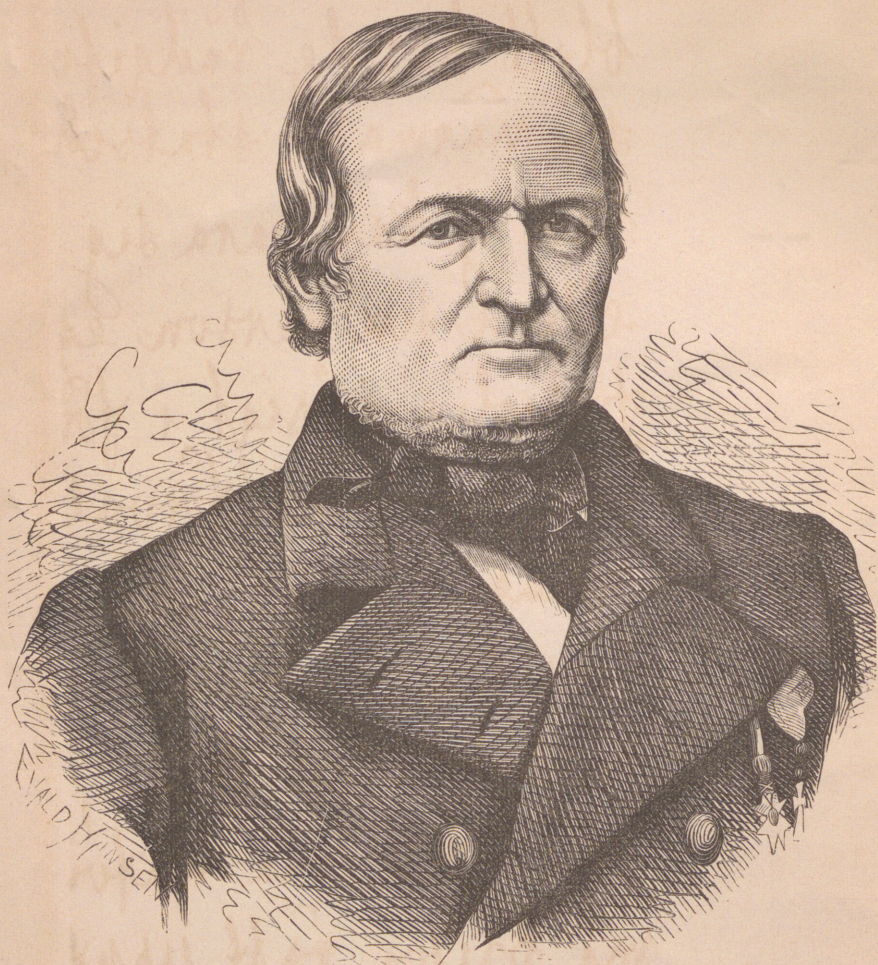
Kungl. biblioteket

0 0000 000028937

Faint, illegible handwriting, possibly a signature or name, located in the lower center of the page.

EVALD HINSEN

H. Adlerspam

Inledning.

Det är med nationerna som med
individerna, de hvilka minst veta om
andra äro mest i fara att öfverhå-
ta sig själva.

Colton.

Det arbete som härmed inför
allmänheten framlägges, och hvil-
ket skall teckna några få drag
af vår tids sjökrigsmateriel, har
till syfte att i främsta rummet
~~tienna~~ dem, hvilkas ~~skylliga~~ pligt det
~~är~~ är att vara statens måls-
män i frågor bestämda med
de som här vidröras. Kunskap
är icke blott makt utan ock
vilkoret för att vidmakthålla
lif. Ett tidsentligt och efter våra
förhållanden afpassadt sjöför-
svar är för fäderneslandet af
allt för stor vikt, för att dess
tillvaro skulle förblifva bevo-
ende af opinionens lösa hug-
skott eller en blind tro, här,
flytande från en tankegång
främmande för allt hvad vap-
net tillhör. Skola fädernes-
landets stora frågor, till hvil-
ka försvarsfrågan måste räknas,
blifva nöjaktigt lösta, för-
dras ~~med~~ sakkänedom och

omdömesförmåga ~~kan~~, icke
blott hos de rådgifvare som
stå närmast statschefen, hvil-
ken ej kan vara sig sjelf nog
eller i sin person äga all en
forderlig insigt i försvarsver-
kets och statsförvaltningens
många grenar, utan äfven
hos den andra statsmakten,
på det hvarje fråga, åtmin-
stone till sina hufvudgrunder,
må blifva rätt uppfattad och
bedömd samt derefter afgjord.

Kunna, i ena eller andra
fallet, efterföljande framställ-
ningar inom sitt område här,
till bidraga, har afsigten
med desamma ernåtts. För-
fela de sitt mål, hafva
dock förhållandena berätt-
tigt försöket.

Axel Adlersparre.

1812—1879.

I en tid då sorg förlamat hand och tanke må det tillåtas utgifvarinnan af denna tidskrift att för dess läsare framlägga den bild, som den svenska tidningspressen tecknat af kommandören och riksdagsmannen *Axel Adlersparre* vid hans död den 16 nästlidne Juni. Det må vara tillåtet äfven därför, att bilden alltigenom bär fosterlandsvännens drag och sålunda, oberoende af personliga förhållanden, har *rätt* till plats i en tidskrift, som vill vara hemmens målsman och från hvars blad den afidnes ädla tankar i kraftiga ord mer än en gång talat.

Huruvida det skall förunnas Adlersparres närmaste mod och kraft att till de spridda drag af *den offentlige mannen*, hvilka här samlats, lägga teckningen af hans inre personlighet, af de karaktärens och hjertelagets djupaste källdrag, hvilka uppspringa endast för hemkretsen, af de förhållanden till framstående samtida, de personliga syften och sträfvanen, hvilka röjas endast i förtroliga meddelanden eller i anteckningar från ensliga stunder — det är visserligen tvifvelaktigt. Dock vill hans hustru tacksam samt mottaga alla meddelanden från vänner, korrespondenter och kamrater, som kunna kasta ytterligare ljus öfver hans karaktär.

Sist uttalar hon ett innerligt *tack!* till alla, som hedrat den ädles minne.

Stockholm i Augusti 1879.

S. L—d Adlersparre.

Jemte den afidnes porträtt, skuret i trä för Ny Illustrerad Tidning efter en fotografi af Eurenus, bifogas såsom prof på hans handstil ett aftryck i fotolitografi af förordet till hans bok: *Nutidens sjökrigsmateriel och Europas pansarflottor 1878.*

Ny Illustrerad Tidning för den 18 Juni.

Axel Adlersparre.

En kapten vid Jemtlands regimente, som till en statskommissarie och sonson till en köpman i Göteborg, fick för 122 år sedan inträde på svenska riddarhuset och utbytte då sitt ofrälse namn (Christopherson) mot det nu så frejdade namnet Adlersparre. Äldste sonen blef riksarkivarie, den andre kanslitjensteman, den tredje grefve och excellens — som »1809 års man» —, den fjerde blef landshöfding. Alla voro de energiska män, men endast de båda yngsta tillhöra vår politiska historia.

Landshöfdingen Axel Adlersparre, som 1800 förklarats sin riksdagsmannarätt förlustig, återtog den dock sedermera utan hinder af kungabrevet, sedan brodern George genomfört förändring af både kungahus och regeringsform. Han lefde i många år utan tjänst på Öland, der han arrenderat Borgholm och anlagt ett alunbruk; under denna tid föddes hans son *Axel*, den 27 okt. 1812.

Efter undervisning i hemmet, der äldre systern Sofia, den sedan namnkunniga målarinnan, delade brödernas lexor och lekar, sändes Axel 1825 till kadettakademien på Karlberg, hvarifrån

han 1833 fick sin första sjökommendering som kadett på kutterbriggen »Vänta litet», liksom följande åren på korvetterna »Jarramas» och »Najaden», samtidigt hedrad med anställning som kammarpage hos kronprinsen-storamiralen. 1837 blef han sekundlöjtnant »på exspektans» och erhöll 1838 tre års permission.

Nu ville han förvärfva sjömanskap. Först blef han matros på en svensk handelsbrigg, tog i en fransk medelhafshamn hyra på en fransk bark och tre månader senare på en nordamerikansk korvett. Under de 22 månader, han nu var matros i Förenta Staternas örlogstjänst, besökte han medelhafshamnarna, Kanarie- och Kap Verds-öarna, Guinea-kusten, Vestindien och hamnar i Förenta Staterna. 1841 afmönstrade han i Norfolk, men tog i Boston hyra som matros på en nordamerikansk handelsbrigantin, derefter på ett barkskepp. Fick detta år tillträda sekundlöjtnants lön, men erhöll förlängd permission och fortsatte sina matrosfärder, 1842 och 1843 på sjöarne Erie, Huron och Michigan. 1844 återpasserade han Atlanten som matros på paketskeppet »Prins Albert» och kommenderades vid hemkomsten som officer på svenska örlogsskonerten »L'Aigle». 1845 premierlöjtnant, erhöll Adlersparre åren 1845—47 kommenderingar som officer på exercisskeppet »Fäderneslandet», korvetten »Jarramas» och postjakten »Postiljon», samt använde 1849 sex månaders permission att under kriget göra dansk örlogstjänst.

Adlersparre anställdes som officer å det olyckligt ryktbara lineskeppet »Kristian VIII», derefter på »Skjold», och deltog härunder i tvenne mindre sjöstrider. Med Dannebrogens riddartecken återkom han, äfvensom med ny erfarenhet i frågor rörande en örlogsflottas organisation. Dessa frågor hade redan i trettio år varit föremål för komitéer, artiklar och riksdagsdebatter, och en ganska het broschyrstrid pågick, just när Adlersparre hemkom från Amerika. Gyllengranat hade då som sjöminister efterträdt gamle Johan Lagerbjelke, Ehrenström följde på Gyllengranat, och efter hans död inkallades Platen i konungens råd. Till 1850 års riksdag ingaf han, såsom kungl. proposition, ett »förslag till Sveriges sjöförsvår»; lineskeppen skulle nedhuggas till fregatter, officerspersonalen ökas, skärgårdsförsvaret uppbringas till en materiel om 7 millioners kostnad. Nu tog Adlersparre del i striden, visserligen icke som riksdagsman, men som broschyrförfattare; hans »*Erinringar*» vid Platens förslag trycktes i två upplagor och möttes med »*Noter*», hvilka återigen af Adlersparre fingo »*Svar*». Adlersparre påvisar orimligheten af att skaffa en officerspersonal, som man aldrig har råd att gifva sjömanskap, och anser det bättre att reducera än tillöka den redan befintliga, hvarjämte han framhåller Danmarks exempel i fråga om sjöofficersbildning. Lineskeppens nedhuggning till fregatter motsätter han sig med stor ifver såsom en ur både ekonomisk och försvarshänsyn olämplig åtgärd och anser

Sverige fortfarande böra hålla sig några dylika lineskepp för att kunna under ett europeiskt krig vara en begärlig allierad, som just därför ej fördelas. Skärgårdsvapnets ofullkomlighet, såsom dyrt och kräfvande stora besättningar men dock endast i inskränkt mån användbart, hindrar honom dock ej att erkänna dess oumbärlighet. Pennstriden, i hvilken flere mellankommande parter togo del, fördes icke utan bitterhet, och Adlersparre fick uppbära förebråelser både för »oärlighet» (?) och »ulfnatur». Det skulle ännu dröja åtskilliga år, innan Platen och Adlersparre funnit hvarandra.

Från 1850 underekipagemästare å Karlskrona varf utnämndes Adlersparre 1854 till kaptenlöjtnant, blef 1855 sekond å korvetten »Najaden», som då tjenstgjorde som vaktfartyg utanför Vaxholm, 1857 ekipagemästare, 1858 kapten. Under tiden hade Platen efterträds af Ulner och denne af Ehnemark. Den sistnämde sände Adlersparre att under sex månader besöka Englands och Frankrikes skeppsvarf och kommenderade honom 1859 som chef å briggen »Nordenskiöld». 1860 valdes Adlersparre af ridderskapet och adeln till ledamot af statsrevisionen, 1861 förde han fregatten Norrköping öfver Atlanten och 1862 utnämndes han till kommandörkapten. Samma år blef Platen å nyo sjöminister och 1863 kallade han Adlersparre till chef för sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition. Samma år valde adeln honom åter igen till statsrevisor.

Den 12 Maj 1865 föredrog Platen i Karl XV:s råd de af expeditionschefen uppsatta »grunder för ombildning af Sveriges sjöförsvär», i hvilka Platen utvecklade systemet af flottans delning för beredande af tillräcklig öfning åt dess befäl. »Tjenstgöringen ombord på sjögående örlogsfartyg och den tjenstgöring, som tillhör det inre försvaret uti våra skärgårdar och inlandsfarvatten, äro hvar för sig, om rätt vårdade, af en så skiljaktig beskaffenhet, att de med skäl böra utgöra tvenne yrken. Att så fördela arbetet är ej mer än en skyldig gärd åt tidsandan.» I dessa ord ligger sjelfva hjertrotten till den indelning i *kongl. flottan och skärgårdsartilleriet*, för hvilken, såsom en regeringens proposition, Platen och Adlersparre då gemensamt stridde.

Nu först intog Adlersparre sin ärfda plats på riddarhuset, der han den 8 Nov. 1865 i kraftiga ord framhöll sin af andra kraftiga stämmor häftigt bestridda åsigt. Resultatet af förra regimer vore en illa vårdad flotta. Fartygen voro många, men få voro stridbara. Personalen hade ett talrikt befäl, — — — — men officerarne voro blott undantagsvis på sjön, heter det i Adlersparres anförande på riddarhuset.

»Så låg vår flotta», fortsätter han, »under sista 30—40 åren lik en vattusigtig patient, med stora traditioner, men oförståndigt tillämpade, med plymagerad hatt, men döende lifskrafter. Vi måste ändra detta förhållande och ställa så till, att den personal som skall manövrera ute på

hafvet, hvarest fordras fullständigt sjömanskap, under fredstid *öfvas* i dessa idrotter, och att den som är afsedd att försvara våra skärgårdar och elfvar erhåller en deremot svarande öfning.»

Vi veta, att förslaget genomdrefs och att den större öfning för befäl och manskap, som derigenom afsågs och äfven vans, icke hindrade en motsatt åsigt om sjöförsvarets bästa att några år senare göra sig gällande i den nya riksdagen.

I denna hade Adlersparre främsta platsen bland hufvudstadens riksdagsmän i Andra kamaren från första valet till sin död, alltså under 14 riksdagar. Af fem särskilda utskott och tre tillfälliga valdes han till medlem och ytterligare tre gånger till statsrevisor. Som motionär har han framstått som målsman för åsigtarna om skoldomens krigsbildning, om upphörande af friköpningsrätt för bevaringsyngling, om förbättrade villkor för deras tjenstgöring, äfvensom för soldatens under mötestiderna, samt yrkat den ändring i grundlagen, att fördrag med främmande makter må endast i fullsutet statsråd beslutas. Flere af dessa motioner ha visserligen gjort förslagsställaren till en »man för dagen», genom både beröm och klander i tidningspressen, men ännu mera kom hans namn i förgrunden af vårt politiska lif under striderna om Karlskronas befästade och om återgången af flottans nya organisation. Adlersparre, som 1867 blifvit ledamot af komitén för granskning af rikets fästningsbyggnader, hade fattat den åsigt, att fästningsarbetena till Stockholms

försvar och för fullbordande af Karlsborg först borde afslutas, innan anslag kräfdes för Karlskronas befästade, och att äfven en hel ny plan för det sistnämnda arbetet borde uppgöras, innan nya summor dertill utgäfvos. Han hade 1868, när Platen lemnade sjöministerportföljen, äfven lemnat sin plats som expeditionschef och utnämnts till ordförande för Förvaltningen af sjöärendena; 1871 resignerade han äfven denna plats. Statsutskottets ordförande, som ifrade för beviljande af det begärda anslaget till Karlskronas befästade, beklagade i Andra kammaren att »chefen för sjöförvaltningen med tyngden af sin embetsställning och af det anseende för sakkunnighet, han i denna fråga måste ega, bidragit att förveckla uppfattningen», men kammarens flertal gillade Adlersparres skäl, och regeringsförslaget afslogs. Då offrade Adlersparre sin embetsmannaställning för sin riksdagsmannarätt och var sedan till sin död i statens tjänst oanvänd, med undantag af ett förordnande 1872 att förrätta generalmönstring med tredje båtsmansdistriktet. Han hade vid den af honom genomdrifna reduktionen af flottans befäl sjelf låtit öfverflytta sig till »flottans nya reservstat» och i denna 1868 blifvit utnämnd till kommandör. Af den k. Svärdsorden blef han deremot icke kommandör, och det gafs en tid, då de »höga vederbörande», hvilkas led han förut sjelf tillhört, sågo honom och hans verk med föga blida ögon. Också stred han manligen i riksdagen för fortbeståndet af sitt verk samt

vann en gång seger, innan nederlaget kom och flottans delning åter upphäfdes. Att Adlersparre stundom lät under striden hänföra sig af en rätt hänsynslös häftighet gjorde honom blott så mycket farligare, ty man visste att i honom ej fans svek, men äfven att han ej alltid kunde väga sina ord. Så kallade han t. ex. Karlskronas befästningsplan »en verklig babylonisk förbistring», så gaf han en motståndare till lifs, att »icke ett enda ord af hvad han här rört i hop är sanning», så yttrade han till motståndarne mot beviljande af politiska rättigheter åt judarne i Sverige: »det vore i sanning att segla under falsk flagg, att med kristendomens standar högt i topp ställa den gamle ormen till rors och styra en kurs rätt i strid mot kristna lärans klaraste och mest välsignelsebringande sanning». Men fick han genom sin kraft fiender, så fick han äfven vänner, och då fiendtligheten merendels var en öfvergående sinnesrörelse hos män af olika åsigt, lemnade äfven den snart rum för rättvist erkännande. Bland kamrater, vare sig vid flottan eller inom riksdagen, möttes Adlersparre, striderna oaktadt, med den tillitsfulla vänskap, som hans redbara väsen, varma hjerta och fullkomliga brist på sjelfviskhet nödvändigt måste framkalla hos hvarje annan man af heder. Men sjelf kände Adlersparre djupt sina brister, långt mer än sina förtjenster. Hemkommen från en begrafning, der lofprisande ord talats om den döde, antecknade han därför, rätt ur sin själs innersta: »Om mig får vid grafven ingen-

ting annat sägas, än att han *icke* älskat och tjenat de sina, sitt folk och sin Gud så, som han kunnat och bort». Orden blefvo också sagda vid grafven. De teckna väl hans ödmjuka sinne. Häfden räknar honom bland de utkorade, bland dem, som ej sett på eget bästa, men kraftigt och ihärdigt verkat för allmänt väl; bland dem, som allvarligt sträfvat att ernå god insigt och sedan kraftigt verkat för att med denna göra gagn.

Adlersparre var af gammalt John Ericssons vän och föranledde 1866 utgifvandet af en bok om »John Ericsson och ett hundra af hans uppfinningar». Till Ericssons åsikter om sjöförsvarets materiel slöt sig Adlersparre varmt, och han följde med största uppmärksamhet den snart sagdt feberaktiga täflan mellan kanonen och pansaret, som nu i mer än halftannat årtionde pågått. I en utmärkt skriven bok, »*Nutidens sjökrigsmateriel och Europas pansarflottor 1878*», framställde han förlidet år Europas mariner och vår tids sjökrigsmateriel samt de slutsatser med afseende på vårt eget sjöförsvär, hvartill erfarenheten ledt honom. Denna bok, hittills den enda i sitt slag och väl egnad som handbok i ämnet för både yrkesmän och riksdagsmän, har i vårt land mottagits med odeladt bifall och äfven utom landet vunnit förtjent erkännande.

Adlersparres penna var för öfrigt icke främmande för tidningspressen och hans språk alltid kärnfullt. I politik, i frågor rörande uppfostringsväsendet och öfriga humanitesfrågor var han en man med utpreglade åsikter, dem han ock älskade förfäkta.

Gift först 1848 med Heleodora Anckarsvärd, blef Adlersparre enkling 1867 och trädde 1868 i nytt äktenskap med Sophie Leijonhufvud. Den 16 Juni afled han i sitt hem i Stockholm och jordades den 21 å Galérvarfvets kyrkogård. Enka och barn sörjde vid hans bår, omgifna af den bortgångnes många vänner.

Aftonbladet för den 17 Juni.

En af hufvudstadens mest redbara, mest aktade och mest betrodda män, kommandören och riksdagsmannen **Axel Adlersparre**, har i går kl. $\frac{1}{2}$ 5 e. m. efter någon tids tilltagande sjuklighet lagt hand och hufvud till ro. Verksam och vaksam af naturen, har han hela sin lefnad igenom arbetat, tänkt och handlat och derunder ständigt skattat egen fördel ringa emot allmänt väl samt heder och rätt. Undersätsig och stark, med en kraftig, stundom hård och sträng, oftare af öfvertygelsens eld och känslans värma vibrerande stämma, gjorde han ständigt och synnerligast i riksförsamlingens allvarliga öfverläggningar intrycket af en man allt igenom, en riddersman efter våra dagars kraf och ett föredöme af fosterländsk heder och ära.

Då dödsbudet nyss kom till våra öron, sprang ögonblickligen för vår inre syn hans bild fram, der han enkel, flärdlös och bestämd reste sig i Andra kammarens sal och lade in sin mäktiga röst och sitt ofta dristiga ord i öfverläggningen. Han

väjde icke för någon eller något. Hans slag mån­de drabba regering och konungs råd eller makte­gande majoritet, derom bekymrade han sig föga, blott det mål, hvartill han syftade, var allom klart. Och han vann allas aktning, om ock någras parad med harm, derför att den väg han gick var öppen, ärlig och utan svek. »Jag vill icke sticka under stol med min åsigt i denna fråga», sade han i fjor — det var i plenum den 3 April, och saken gälde tillökning i flottans officerspersonal — såsom inledningsstrof till ett af sina uttalanden. Samma ord kunde sättas såsom motto öfver hela hans riksdagsmannaverksamhet, för att ej säga hela hans offentliga bana. Att han sjöng ut, tydligt och uppriktigt, var också den ena af grundvalarne för den allmänna aktning han njöt och hvilken icke minst betydelsefullt uppenbarade sig deri, att han år efter år och detta nästan utan afbrott stod främst på listan öfver Stockholms riksdagsmän, ej blott för den bokstafs skull, som började hans namn, utan för det röstetal, hvarmed han inkallades i riksförsamlingen. Den andra af dessa grundvalar var en annan egenskap, syskon till den förra, och hvilken icke ens det argaste öga eller den ifrigaste klanderhåg kunde fränkänna mannen, nämligen en orubblig ståndaktighet. Hade Adlersparre en gång uti en sak sagt ut sitt bestämda ord, så visste man hvar man hade honom. Frågan mån­de framträda å nyo efter år eller årtionden, den mån­de komma igen uppenbar eller förklädd, Adlersparre visste sin ställning och sin

pligt, och han svek dem icke. Det var i sådana fall, som också den vaksamhet kom honom till pass, hvarom vi uti det föregående på tal om hans verksamhetslust vittnat. Karaktäristiska äro i detta hänseende slutorden till samma anförande, hvars begynnelse och uppslag vi här ofvan citerat. Sedan Adlersparre i nämnda anförande dels kritiserat det förelagda förslaget, dels hänvisat till ett sitt yrkande uti samma ärende tretton år förut, afgifver han i öfverensstämmelse dermed sitt votum och tillägger: »Jag kan icke vända mig allt efter som vinden blåser». — Han sjöng ut och han var pålitlig, det var hans heder, medan han lefde; det må också vara det yppersta ordet i hans eftermäle.

Såsom folkrepresentant har Adlersparre med kraft och sällspord sjelfständighet lagt in sitt ord i en mängd frågors utredning. Särskildt har han dock både såsom motionär och talare omfattat och verkat för allt, som haft betydelse för vårt försvarsväsendes ordnande. I detta stycke byggde han på den höga grundtanken, att hvarje välfräjdad man skulle vara skyldig att med sin egen person deltaga i fosterjordens försvar. Han hade sjelf på alla sina vägar handlat efter samma grundsats och stält sitt eget breda bröst i breschen, hvar än det gälde stora grundsatser, i tjensten eller i riksförsamlingen. Steg han härigenom på det förra området icke så högt, som man kunnat vänta, så vardt han så mycket mer aktad inom den senare.

Nya Dagligt Allehanda för den 17 Juni.

Inom riksdagen, hvilken kommandör Adlersparre alltsedan det nya statsskicket införde städse tillhört i egenskap af en af Stockholms stads representanter i Andra kammaren, har han under alla dessa år intagit ett utmärkt rum. En mera fosterlandsälskande och rättrådig personlighet kan vår nya representation ej uppvisa. Också var hans inflytande ingalunda obetydligt och det anseende han åtnjöt bland representanter af alla partiskiftningar stort. Han yttrade sig icke ofta, men med kraft och klarhet, framför allt i frågor, som rörde fosterlandets försvar, i hvilken angelägenhet han till sina stora praktiska insigter hade att lägga lika samvetsgranna som omfattande studier. I dessa frågor kunde hans nit någon gång flamma upp till låga, och han skonade då icke sina motståndares argument, sak samma om de härledde sig från de djupa ledens naiva indifferentism eller från motsatta åsikter på statsrådsbänken. Gentleman till hjerta och karaktär, var han emellertid äfven i sitt uppträdande alltid sådan. Sjelfva saken och hans egen personliga öfvertygelse var för honom allt, och ingenting kunde förmå honom att på sidan om dessa såra en motståndare. Hos hufvudstadens valmän, som nu få till uppgift att söka hans efterträdare, stod han också högt i gunst, och om någon trots den nuvarande riksdagsordningen skulle kunna anses så-

som »sjelfskrifven» ledamot, så var det visserligen kommandören Adlersparre. — — —

Ett bland de mest utmärkande dragen i kommandören Adlersparres skaplynne var en arbetssamhet, som med skäl kan kallas otrolig och som gick ända derhän, att han nekade sig de vanligaste nöjen och till och med behöflig hvila. Pligten höll den gamle sjömannen kär öfver allt annat. Hans lif kan liknas vid en sträng arbetsdag. Njute han nu mödans lön i den fridfulla hvilan och i ett af efterlevande äradt minne!

Öfriga i hufvudstaden utkommande dagliga tidningar hafva dels meddelat biografiska uppgifter om den af lidne, dels i korthet uttalat välvilliga omdömen om hans medborgerliga förtjenster; tvänne: *Dagens Nyheter* för den 18 och *Post-tidningen* för den 17 Juni, äfvensom *Göteborgs-posten* för den 24 Juni (i bref från signaturen »Göran»), hafva derjemte tillagt åtskilliga tadlande anmärkningar. Så erinras om Adlersparres »häftiga temperament», hans stundom »utmanande hållning» i kammaren o. s. v. Äfven förklaras att han icke var någon talare ex professo, ehuru hans anföranden alltid uppmärksamt afhöordes; att han sjelf hyste en orubblig tro på de idéer han förfäktade men sällan, vare sig som riksdagstalare eller stilist, lyckades att klart åskådliggöra dem för andra; att han icke älskade det bestående, m. m. Vidare anmärkes att han såsom chef å fregatten Norrköping vidtog åtgärder, afvikande från den fastställda instruktionen för besättningens öfning i vapenföring, hvilka, »för en mindre uppburen chef», skulle medfört ganska sträng påföljd, dels ock att Adlersparres utnämning till chef för sjöförsvarets kommandoexpedition väckt uppteend, emedan man visste att »de dermed föl-

jande skrifgöromålen, hvartill äfven fordrades stor detaljkännedom, icke vore hans (den erfarne *fartygschefens* och *ekipagemästarens!*) starka sida, men att han erhållit skickliga biträden, så att allt gått öfver förväntan väl». Slutligen omtalas att Adlersparre en gång, då han i kammaren uppträdde mot då varande krigsministern, tillskyndat denne obehag genom sin utmanande hållning, men att han sedan »erkände och ångrade sin öfverilning».

Att en politisk personlighet af Adlersparres oförstälda karaktär skulle gå fri från anmärkningar, helst från politiska motståndares sida, har naturligtvis ej kunnat falla någon in. Derför borde ej heller dessa anmärkningar uteslutas från hans eftermäle, utan hafva här anförts till den kraft och verkan de kunna ega för den opartiske. För egen del vill Red:n blott anmärka, att det torde vara tvifvelaktigt hos hvem oklarheten förefunnits — läsaren eller författaren — då Adlersparres korta, rätt på sak gående framställningar förblifvit oförstädda; vidare att då ingen kunde mindre än Adlersparre lita på biträden, vore de än så skickliga, eller på andra öfverflytta eget ansvar, framgången af hans arbete i rikets tjänst väl får »med eller mot förväntan» tillskrifvas honom sjelf; slutligen att, om ock Adlersparre med skäl ångradat hvad han vid det bekanta uppträdandet mot krigsministern kunnat bryta mot *formen*, han med all visshet och ehuru det stod honom dyrt aldrig ångrade *syftet* med ett uppträdande, som haft det påpekade missgreppets rättande till påföljd och sålunda erkänt varit till fromma för fäderneslandet.

En allmännare uppmärksamhet än de här anförda anmärkningarna *) väckte de som förekommo i Posttid-

*) I bredd med anmärkningarna finner man erkännanden sådana som det följande af Göteborgspostens korrespondent: »De i hufvudstadstidningarne meddelade uppgifter rörande Adlersparre äro så fullständiga och *domen öfver den bortgångne så rättvis och vacker*, att intet väsentligt är att tillägga, möjligen blott någon detalj».

ningen. Denna tidning hade nämligen, på tal om Adlersparres politiska karaktär, framhållit Aug. Blanche såsom typen för hans »naturliga meningsfränder» samt yttrat att Adlersparre, »genom att öppet och utan människofruktan kämpa för sin öfvertygelse», stundom kommit i skeft förhållande till förmän och kamrater. Med anledning häraf insändes ett genmäle, hvilket upptogs af tidningen med en välvillig förklaring. Genmälaren påpekar hurusom Adlersparres politiska bana stod i nära samband med representationsförändringen och att hans politiska meningsfränder voro att söka bland *regeringens* män, så länge dessa buro namn, sådana som en Gripenstedts, en v. Platens. Derefter tillägger genmälaren:

»Yttrandet om den skefva ställning till kamrater och förmän, hvari Adlersparre stundom skulle råkat derigenom, att han utan människofruktan kämpade för sina åsigter, påkallar intet försvar för Adlersparre, men väl för det öfvervägande stora antal kamrater, som i denna åsigternas fasthet och denna frånvaro af människofruktan skattade en af den bortgångnes största och ädlaste egenskaper, samt för de förmän, hvilka egde klokhet och storsinhet nog att tillgodogöra dessa egenskaper för fäderneslandets och tjenstens bästa. Det höga förtroende Adlersparre åtnjöt af det stora flertalet af sina kamrater och förmän bör därför rättvisligen framhållas i bredd med missförhållandet till *de få.*»

Hvad slutligen beträffar anmärkningen att Adlersparre icke skulle älskat »det bestående» så vore den riktig, om man med detta ord mente »det stillastående». Den kärlek deremot, som yttrar sig i en allvarlig sträfvan att bevara genom att *fullkomna, och genom att bringa till utveckling det goda, som ännu ligger bundet inom bestående institutioner*, den skall aldrig kunna fränkännas honom. Man kan tryggt hänvisa till fjorton riksdagars protokoll för att bekräfta detta påstående. Här må blott anföras ett enda exempel: hans motioner för bevarings-

institutionens tidsenliga utveckling, hvilka, som bekant, bl. a. ledde till upphäfvande af friköpningsrätten.

En mängd landsortstidningar hafva meddelat nekrologer öfver den aflidne*); till och med en af hufvudstadens småtidningar hedrade hans minne med följande lilla vackra qvåde:

Axel Adlersparre.

Sof i ro, du ädle kämpe,
 Son utaf en fräjdad ätt!
 Vi på dig med fog tillämpe:
Riddersman på alla sätt,
 Ej till namnet rätt och slätt.

Ur landsortspressens skildringar anföras här de, hvilka synts mest träffande:

Nerikes Allehanda för den 18 Juni.

Kommendör Axel Adlersparre är ej mer. Han afled i måndags eftermiddag i sitt hem i Stockholm vid 67 års ålder.

Det var gry i den mannen. Ölänning till börden och brorson till den från 1809 bekante George Adlersparre, var han son till en förtroende- och oppositionsman, Ölandshöfdingen Axel Adlersparre.

Han egnade sig åt sjön och gick som sekundlöjtnant till Medelhafvet 1837. Så tog han tjentledighet för att gå i utländsk sjötjänst. Sättet var något ovanligt. Den demokratiskt sinnade ynglingen lade bort sin löjtnantstitel och sitt välborna namn samt seglade inkognito i fulla fem

*) En Karlskronatidning har delvis aftryckt Posttidns uttalande.

år såsom simpel matros på amerikanska handels- och krigsfartyg. Återkommen till Sverige, blef han åter sjöofficer, erkändes såsom mycket duglig samt befordrades omsider 1864 till kommandoexpeditionschef under grefve Platen såsom sjöminister, och 1868 blef Adlersparre ordförande i förvaltningen af sjöärendena.

I sistnämnda egenskap ansågs han af vissa vederbörande hafva skyldighet att inom riksdagen obetingadt understödja sjö- och krigsministrarne. — — — — Adlersparres uppfattning var en annan. Såsom vald riksdagsman menade han sig under riksdagen i första rummet vara folkets ombud, böra taga vara på dess intressen och mot misshushållning skydda allmänna medel. — — — — Då han fann sig stäld i valet mellan sin ordförandeplats i förvaltningen af sjöärendena och sina pligter som riksdagsman, föredrog han att hos K. M:t begära entledigande från ordförandeskapet, »hvilket ock genast bifölls». — — —

Skulle man af den förste Stockholmsriksdagsmannens ställning till partierna i kammaren sluta till »herr Stockholms» egen, komme man i bryderi, ty Adlersparre tillhörde icke centern och icke landtmannapartiet; han var dock från båda sidorna gerna sedd, och detta just på grund af sin kända sjelfständighet och sitt redbara väsen. Emellertid satte Stockholm kort derefter honom på samma bänk som tre af de herrar (Leijonhufvud, Bergström och Berg), hvilka voro statsråd, då Adlersparre »kländes» till att nedlägga sitt kungliga

förtroendeuppdrag, och bland dessa tre fann man en Adlersparres frände, som på den tiden varit sjöminister och närmast torde ha föranledt hans afgang.

Adlersparre var John Ericssons vän och delade hans meningar om det orimliga uti att bortslösa medel på en »stor» flotta; men då det gälde att på förståndigt sätt stärka vårt försvar, var han villig dertill lemna betydande anslag. Mest intresserade han sig eljest vid riksdagen för humanitetsfrågor, särskildt undervisningsväsendet. Äfven i kommunen var han verksam. Bland Stockholms stadsfullmäktige intog han en framstående plats, och i styrelsen öfver Stockholms stads uppfostringsanstalter var han ordförande.

Huru ansedd han var, visar sig bäst deraf, att, ehuru han var en motståndare till byråkratiens öfvergrepp, erhöll han af sjelfva Stockholms valmanskår vid fyra riksdagsmannaval det högsta och vid det femte ett ganska högt röstetal.

Nu är han död; och det skall om honom vittnas att han var en kärnkarl och en karaktär, en man af ära och en man med hjerta.

Södermanlands läns tidning för den 25 Juni (*Bref från hufvudstaden*).

Kommendör Axel Adlersparres

bortgång ur tiden är veckans sorgligaste nyhet. Ingen, som i riksförsamlingen eller eljest ute i verlden såg den kraftigt och senigt byggda sjömannagestalten, kunde tro, att dödens matk gnagde

med framgång derinom. Ett mera ärligt och trofast hjerta har aldrig klappat i svensk barm. Bakom den vid första anblicken sträfva och kärfvaytan flöt ett helt haf af varma och ädla känslor. Man läse som bevis härpå hans, i kusinens Albano-Adlersparres »Anteckningar om bortgångna samtida» intagna, brevexling med skalden Vilhelm von Braun, en af Adlersparres bästa vänner sedan den gemensamma kadett-tiden. Man ser här, huru den unge sjöofficeren, midt under det han under antaget namn såsom simpel matros å amerikanska skepp praktiskt studerade sitt yrke, på det lifligaste intresserade sig för litteratur och konst, vetenskap och politik, för allt hvad ädelt och hugstort inom den svenska odlingen då knoppades och slog ut i blom. — — Hans sjelfständighet var riksbekant, likasom det beteende, som vissa vederbörande 1871 ådagalade mot honom och som bland annat tog sig uttryck i hans förbigående vid utdelandet af svärdsordens kommandörskraschan. *Den »disgrace'n»* bar väl dock Axel Adlersparre lätt, ty han hörde ej till det slags folk, som finna sin glädje och gamman i yttre utmärkelser. — — — Då jag läste Axel Adlersparres död, runno mig genast i hågen ett par strofer ur Orvar Odds drapa vid fosterlandsvännen Thore Petrés död; de kunna i allo tillämpas vid Adlersparres bår:

.... När speljaktsmessigt meningarne krängde
För stundens vindkast, *hans*, i gången fast,

Lik skepp af eke, genom vågen sprängde
 Med öfvertygelseernas tackjernslast.
 Få egde Sverige, det allt färre eger
 Att värdigt ställa vid hans sida fram.
 »He was a man», som Shakspeares Hamlet säger:
Han var en man — se der hans lifsprogram!

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 18 Juni.

Inom de korta yttre dragen af Axel Adlersparres lif inrymmas många märkliga lefnadsförhållanden, om hvilka måhända en eftertid kan erhålla närmare underrättelser, när den låsta anteckningsboken kan, såsom vi hoppas, öppnas för offentligheten.

Om hans karaktär må det korteligen sägas, att varmare än hans har intet hjerta klappat för fäderneslandets välfärd, trygghet och ära. För denna kärlek måste alla enskilda konsiderationer vika, så vida han i allt fall, med det sjelfständiga lynne, som var ett af hufvuddragen i hans karaktär, kunnat underkasta sig sådana. Sjöman till lif och själ brann han för ett starkt och kraftigt sjöförsvär, n. b. för ett sådant, som innebar verkligt försvar. Derfor ifrade han för de pansarklädda monitörerna, klagande bittert öfver, att detta system i en senare tid öfvergifvits. För en man med sådana åsigter och sådant lynne fans

föga utsigt att uppehålla sig på den plats, han en gång intog, såsom den verkliga själen i sjöförsvarsdepartementet. Det sätt, hvarpå han derifrån undanträngdes, grämde honom djupt, men det hindrade honom aldrig att understödja *sådana* framställningar från regeringens sida, som afsågo både det ena eller andra försvarsverkets stärkande, när blott förslagen icke voro allt för omogna.

Ännu vid sista riksdagen ljöd ett par gånger hans kraftiga röst, lätt darrande af rörelse, med förebråelser mot dem, som han trodde sig finna taga fäderneslandets försvar allt för lätt. Dessa yttranden hafva i sjelfva verket varit hans svanesång.

Med honom har bortgått en riddare utan fruktan och tadel, en ädel och manlig kämpe för hvarje god fosterländsk bragd och en fiende till allt lågt och småsinnadt.

I den krans af lager, som hvarje fosterlandsvän, som kände honom, vill nedlägga på hans stoft, må den enskilda vänskapen äfven få knyta en blomma.

Hans minne är mannens, som sig ett godt namn förvärfvat.

Så tidningspressen. Några rader ur ett enskildt bref, som kom för sent att glädja honom, hvilken det var ämnadt, må såsom uttryck af förhållandet mellan Axel Adlersparre och hans kamrater afsluta dessa minnesblad:

Då vore frukten af den nya tiden
 uti sitt inre visst ej mycket värd.
 Nej, bättre vore stormen då och striden
 än qualmigt lugn och dådlös njutningsflärd.
 Gif akt! Det höfves oss då väl att pröfva
 hvad som oss brister och hvad vi behöfva.

Det tarfvas oss ej blott förmögenheter
 och goda hufvun och talangers glans;
 nej, främst behöfves det *personligheter*
 med viljekraft, med klarhet och med sans,
 som med en storsint hug sin uppgift fästa
 ej i sitt eget, men i allmänt bästa.

Se upp till mannen, som frimodigt vågat
 sin välfärd för det som är rätt och sant,
 som, enkel, flärdfri, föga efterfrågat
 hvad som på ytan blott syns fint och grant,
 som ej af guld och ej af maktbud böjdes,
 ej själsförnedrats af, att han upphöjdes.

En sådan man är mot sin tids förskämning
 ett salt, ett motgift mot ett inmängdt gift.
 Hans andes närhet ger en högre stämning
 och manar starkt till vilja och bedrift.
 Ja, gömmes än hans stoft i grafven inne,
 så verkar mäktigt sedan dock hans minne.

O. S—n.

